

Árpád-kori rovájszelek a Székelyföldről

(Kivonat)

Szerző három székely-magyar rovásírá-
sos tárgyi emléket közöl, a Háromszék
(Kovácsna) megyei Torjáról, illetve
Csernátonból. A torjai edénytöredék jele-
it kiégetés előtt, a csernátoniét kiégetés
után karcolták be. Mindkettő Árpád-kori
település maradványainak régészeti
anyagához tartozik. Utóbbi jelei hasonlí-
tanak az ugyanitt előkerült ezüst pecsét-
gyűrűn látható jelekhez. A jeleket nem
sikerült megfejteni, szerző a székely, il-
letve besenyő telepítés előtti magyar cso-
port tárgyi emlékeinek tekinti őket.

Az eddig ismert székely-magyar rovás-
írás jelei, feliratos emlékei közt kevés olyan van,
amely hitelesen az Árpád-korba sorolható. A
szakirodalom a homoródkarácsonyfalvi felirattö-
redéket tartja eddig a legkorábbiak, a 13. szá-
zadba tartozónak¹.

A székely-magyar rovásírás tárgyi emlé-
kei Erdély délkeleti részéből, a székelyek által la-
kott Székelyföldről kerültek elő. Ezek általában
templomok vagy középületek építésével vannak
kapcsolatban, s azoknak a nevét őrizték meg, akik
az építkezés, vagy a renoválás munkálatainál részt
vettek, vagy abban az időben valamilyen tisztséget
viseltek. A feliratok közt bibliai idézetek is talál-
hatók. A szakirodalomból az is ismeretes, hogy a
rovásírást a székelyek a mindennapi életben is
használták². Ennek tárgyi bizonyítékai is előkerül-
tek a székelyföldi kora középkori ásatások alkalmá-
val, amiről a következőkben számolunk be.

Torja község (Kovácsna megye) északi
határvonalán folyik a Torja pataka, melynek bal
partja széles terasz. Ezt a teraszt "Vármegye" né-
ven nevezik a helybeli lakosok. Ennek egyik ré-
sze, mely a patak jobb partján, az Apor-kúriával
szemben van, "Kecske-gödör" néven ismeretes.
Ezen a részen COROI Artúr, a torjai általános is-
kola tanára edénytöredékeket szedett össze, s
ezek között volt egy bekarcolt jelekkel ellátott
edény darabja is. Az edénytöredékek lelőhelyén
a hitelesítő ásatás egy Árpád-kori magyar telepü-
lés maradványait hozta felszínre.

A rovájszelekkel bekarcolt edénytöredék
egy lassú korongon készült, barna színű, négy
körbefutó egyenes bordaszerű vonallal díszített
fazék darabja. A rovájszeleket a fazék nyaki ré-
szén kiégetés előtt karcolták be. A bekarcolt je-
lek nagysága 2 és 3 cm.

Az egyik rovájsjel a Kájoni ábécé "n" je-
lével mutat hasonlóságot³. A második rovájsjel
egy függőleges vonal, amely az "sz" betűnek fe-
lel meg⁴. A harmadik jel megfejtése problemati-
kusabb, hasonlóságot mutat az alsószentmihály-
falvi felirat második sorának legutolsó jelével,
ami egy kazár szóelválasztó jel⁵. Ennek ellent-
mond az ezt követő pont. Lehet "cs" betű is⁶. A
pont alatt egy másik jel alsó szárának a vége lát-
ható. Ez azt mutatja, hogy még több rovájsjel is
volt.

Az edénydarab jobb szélén egy vékonyan
bekarcolt kereszt van (2/2. ábra). Ezenkívül
a jelek felett van még két ferdén bekarcolt vonal.
Ezek utólagos bekarcolások.

A második edénydarab Csernátonban
(Kovácsna megye), a Damokos-kúria (ma tájmú-
zeum) udvarán, egy 7-8. századi szláv kunyhó
romjai fölött levő Árpád-kori település kultúr-
rétegében, 40 cm mélységben, e kor jellegzetes
edényeinek darabjai közt került elő. Fekete szí-
nű, gyors korongon készült, a nyakán három
egyenes körbefutó borda díszíti (2/3, 5. ábra) az
edénydarabot. A feliratot az edény kiégetése után
karcolták be. A felirathoz hasonló jelek vannak
az ugyanezen a településen talált ezüst gyűrű pec-
sételőjén is (1. ábra). Mindkét tárgyon a jelek
írásutáztatnak tekinthetők.

A torjai edénytöredékeken levő jelek a rovásfírás körébe tartoznak. A jeleket az edény készítője karcolta be az edény falába kiegészítés előtt. A felirat egyelőre megfejtetlen, a fazakas neve is lehetséges.

Torjának "Vármegye" néven ismert területe, mint a neve is mutatja, nem tartozott az itt letelepedett székelyek földjéhez, hanem Fehér megyéhez. E területnek nyugati részén, a Karatna patak völgyében besenyők laktak, ezt bizonyítják az okleveleken kívül az ásások eredményei is⁷. Ezeknek az ide való telepítése a székelyekkel egyidőben, vagy nem sokkal azután történhetett, mivel ugyanaz a feladat, a határőrzés hárult mindkét népre. Ezek, a székelyek és a besenyők, letelepítésükkor egy korai magyar települést találtak a "Vármegye" nevű részen. A székelyek a Torja-patakának jobb partján, az Apor-kúria kertjében, a besenyők, mint későbbben jöttek, a Karatna patak völgyében pedettek le. Ezek vették át a keleti határ őrzését azoktól a magyaroktól, akik a Kárpátok túlsó oldalán építik ki a határvédelmet⁸. A székelyek későbbi, 12. század vége- 13. század elején való letelepedését az Apor-kertben az ásás is bizonyítja, ugyanis a cserépbogrács az itt talált kerámia közt alig volt képviselve⁹.

A "Kecske-gödörben" talált rovásfírásos edény a települést a 11. századra keltezi, ezt bizonyítja az edény nyakának bordaszerű díszítése. Az ilyen típusú edényt a szakirodalom a 10-11. századba sorolja¹⁰.

A fentiek alapján bizonyítható az a megállapítás, hogy a "Vármegyén" az ide korán (10-11. század) letelepedett magyarság tárgyi emlékei kerültek felszínre, akik - mint a székelyek - használták a rovásfírást. Ezen a nézetben van több más magyarságkutatóval együtt NÉMETH Gyula is¹¹. A csernátóni településen talált feliratos edénydarab és az ezüst gyűrű is a magyaroknak tulajdonítható, egy későbbi időből (12-13. század) származik. A székelyek távolabb, a domb lábánál telepedtek le, s anyagi kultúrájuk emlékei egy későbbi, a 13-14. századra mutatnak, amit az ott előkerült Anjou-kori érmek is bizonyítanak¹².

Jegyzet

1. VÉKONY Gábor: Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében, 1987, 17-18
2. NÉMETH Gyula: A magyar rovásfírás, Budapest, 1934, 31
3. Ibidem, VII. melléklet
4. Ibidem
5. VÉKONY Gábor: i.m. 109
6. NÉMETH Gyula: i.m. VI. melléklet
7. SZÉKELY Zoltán: Pecinegii în sud-estul Transilvaniei, Aluta, XVII-XVIII, 1985-86, 197
8. SZÉKELY Zoltán: Korai középkori temetők Délkelet-Erdélyben, Korunk Évkönyv, 1973, 226
9. Idem, Aluta, XVII-XVIII, 1985-86, 198
10. FODOR István: Honfoglalás kori bordázott nyakú edényeink származásáról, Folia Archaeologica, XXXVI, 1985, Budapest, 165
11. NÉMETH Gyula: i.m. 31
12. SZÉKELY Zoltán: Kora középkori települések a Székelyföldön (XI-XIV. század), Veszprémi Történelmi Társ., 1990, I., 5

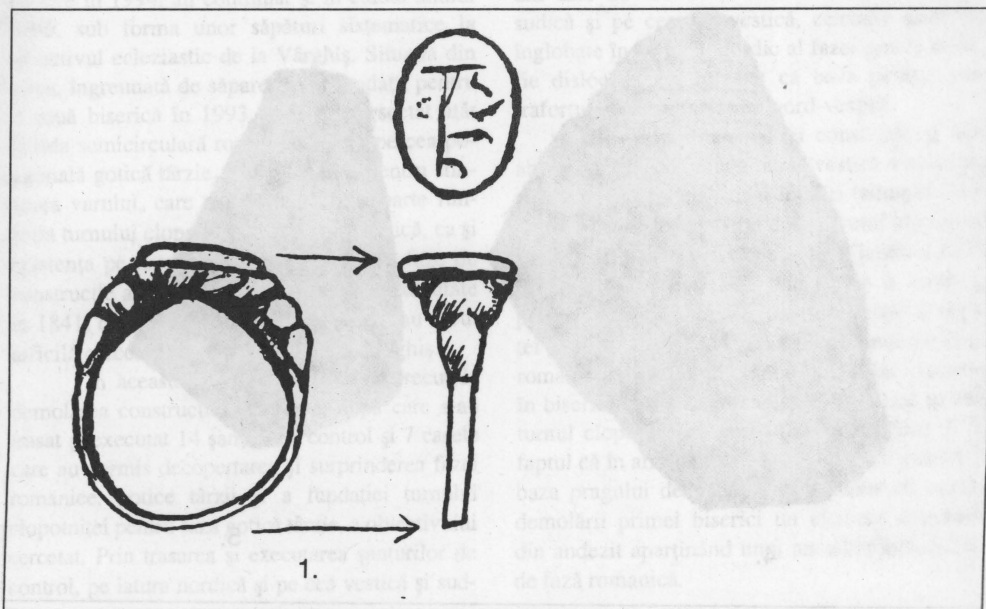
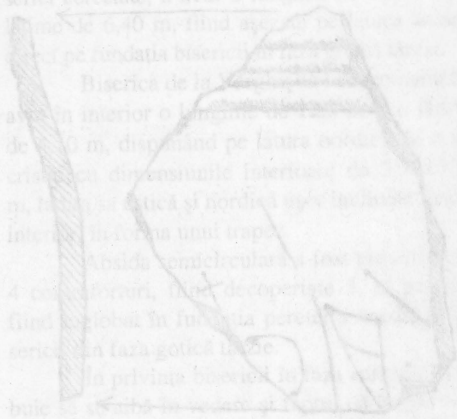
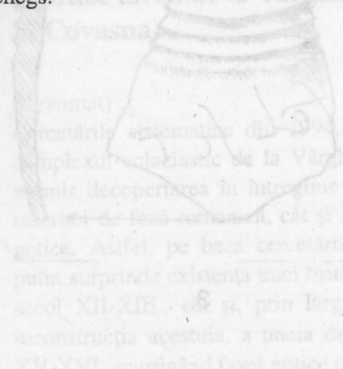
Inscriptii runice din perioada arpadiană, în Secuime (Rezumat)

Autorul publică trei inscripții runice secuiești-maghiare, de la Turia, respectiv de la Cernat (j. Covasna). Inscriptiile reprezintă grupuri de semne încă nedescifrate. Cele de pe fragmentul de vas de la Turia au fost incizate înaintea de arderea vasului, cea de pe fragmentul ceramic de la Cernat, după ardere. Amândouă fragmente fac parte din materialul arheologic al unor situri arpadiene. Semnele de pe ultimul fragment seamănă cu cele de pe sigilul inelului de argint găsit alături. Autorul este de părerea că inscripțiile constituie mărturii materiale ale unui grup maghiar dinaintea stabilirii secuilor, respectiv pecenegilor.

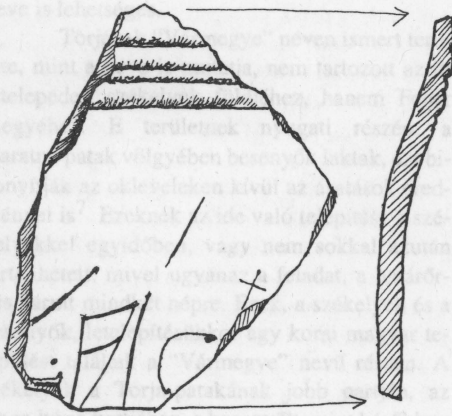
Runic Inscriptions of the Árpád-Period in Székelyföld (Abstract)

The author presents three objects with runic inscriptions of historical value from Torja and Csernátón (Turia, Cernat, Covasna County).

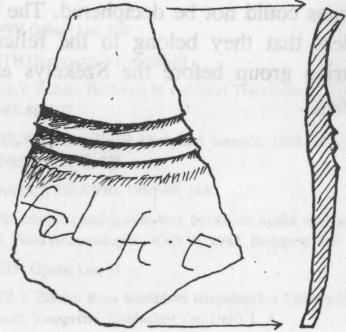
The runes on the shivers of the object found at Torja were engraved before, those of the object in Csernátón were engraved after the burning. Both belong to the material of the Árpád-period settlement. The signs of the latter resemble the signs on the silver ring found at the same place. The runes could not be deciphered. The author considers that they belong to the relics of a Hungarian group before the Székelys and the Pechenegs.

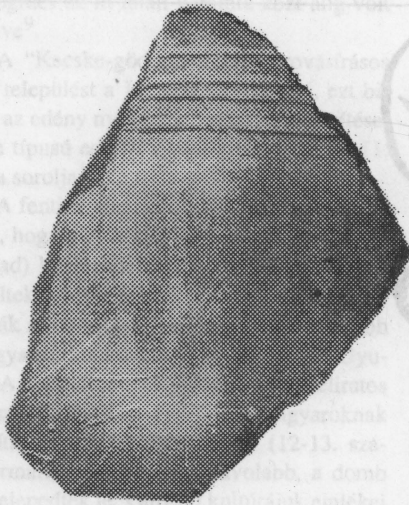
1. ábra

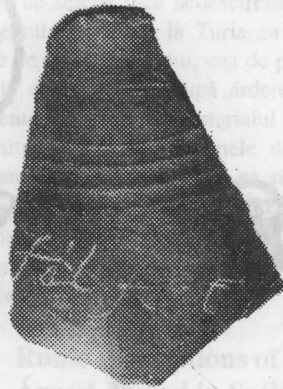
2.

3.

4.

5.